

EEN PRAATJE BIJ EEN PLAATJE

Inleidings

Evaluatie komt in een traditionele school dikwijls op het volgende neer : De leerkracht laat de leerlingen, liefst schriftelijk, enkele vragen beantwoorden om te controleren in welke mate de kennisinhoud van de verschillende vakken gekend is. Het doel is op de eerste plaats : punten verzamelen om het rapport in te vullen. De leerlingen ondergaan deze beoordeling gedwee en staan doodsaangsten uit tot de punten bekend zijn. Dan volgt er straf of beloning. Aan de hand van goedkeuring en afkeuring, door ouders en leerkracht, bouwt de leerling een beeld op van zichzelf door de bril van anderen gezien. Een vertrouwd beeld voor ieder van ons : evaluatie als middel tot kritiseren, tot straffen of belonen. In ons onderwijs is er hoofdzakelijk aandacht voor de beoordeling van hetgeen gekend moet zijn volgens het leerplan. Daarbij is vooral de uitkomst van belang : het leergedrag of de leerling als mens wordt niet beoordeeld.

In wat volgt wil ik geen middelen aan de hand doen om de kennis van de leerlingen te testen. Ik wil veeleer mogelijkheden schetsen die ik in mijn klas gebruik om aan evaluatie te doen d.m.v. feedback te geven maar ook te vragen aan de leerlingen. Het is niet de bedoeling daardoor punten te kunnen geven op het rapport of kritiek te leveren op het gedrag van de leerling. Ik wil op de eerste plaats de leerlingen bewust maken van hun gedragingen, zowel hun leergedragingen als hun persoonsgedrag. Ik koester daarbij de hoop dat hun gedrag daardoor kan veranderen zodat het bewuste, aangename en gelukkige kinderen, en later ook volwassenen zullen zijn.

Volgende meer "vergeten" aspecten van evalueren komen aan bod :

- jezelf beoordelen :
 - een praatje bij een plaatje
 - een praatje voor het rapport
 - classificeren van leerervaringen
- elkaar beoordelen :
 - gesprekken op de mat
 - yin-yang
- procesbeoordeling :
 - rebusfiguren

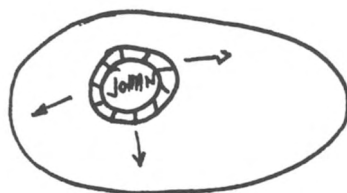
Jezelf beoordelen

1. EEN PRAATJE BIJ EEN PLAATJE

Johan werkt alleen aan een rekenwerk terwijl de anderen met een partner aan het werk zijn. Als ik hem daar attent op maak, antwoordt hij dat hij dat het liefst doet. Ik vraag hem of ik eens mag tekenen hoe dat komt. Bij onderstaand tekeningetje ontspint zich dan het hiernavolgend gesprek :



Ik : Herken je dat ?
Johan : Ja, ik laat andere jongens niet meespelen.
Ik : Volgens mij gaat het niet alleen om andere jongens.
Johan : Ik weet niet.
Ik : Rekenen en zinsleer liggen je erg goed. Boeken over ruimte ook, maar een verhalenboek stoot je af. Carl en Gunther stoot je af maar Jochen en Raf niet.
Johan : Ja.
Ik : Hoe komt dat ?
Johan : Carl stoot ik niet af. Die kan ook goed voetballen.
Ik : En de anderen ?
Johan : (haalt schouders op en lacht)
Ik : Je wil het niet zeggen. Mij lijkt het dat je het niet durft zeggen.
Johan : (haalt schouders op en lacht)
Ik : Als je naar de bibliotheek gaat, kies je eigenlijk boeken uit één rek en de twintig andere rekken bekijk je niet.
Johan : Neen.
Ik : Je doet dat precies heel bewust.
Johan : Ja, die interesseren me niet, daar leer je niets van.
Ik : En hoe is dat bij Gunther en Kurt ?
Johan : (lacht) Ik vind dat die niets kunnen.
Ik : Je vindt ze dus dom.
Johan : Ja.
Ik : En je gaat niet graag om met domme jongens ?
Johan : (haalt schouders op) Neen.
Ik : (ik teken verder)
Begrijp je dat ?



Johan : Ja, ik sluit ze buiten.
 Ik : Je hebt een muur rond je om
 ze af te weren ?
 Johan : Ja.
 Ik : Hoe ziet er die muur uit ?
 Teken ze eens.
 Johan : (tekent)
 Ik : Je tekent er kantelen bovenop.
 Johan : Dan kan ik aanvallen en me ook verbergen.
 Ik : Hoe val je aan ? Welke wapens gebruik je ?
 Johan : Schelden, uitlachen, vechten, slaan.
 Ik : Maar je wilt je ook verbergen.
 Johan : Dan kunnen ze mij niet raken.
 Ik : Je wilt dan een of ander beschermen.
 Johan : Ze lachen mij ook uit.
 Ik : Dat doet pijn. Dat moet erg voor je zijn.
 (ik teken)



Ken je dat ?
 Johan : Neen.
 Ik : Dat is een bloemknop die in jou verborgen ligt.
 Als de zon erop kan schijnen, wordt het warm en
 gaat ze open. Dan wordt het een zeer mooie bloem.
 Als jij nu probeert je muur een stuk af te breken,
 dan kan de zon aan jouw bloemknop. Dan wordt
 je eens zo mooi en aangenaam om mee om te gaan.
 Herken je dat ?
 Johan : Ja.
 Ik : Zie je kans om dat te doen ?
 Johan : Nu wel, maar straks ben ik het weer vergeten.
 Ik : Zoek dan een of ander hulpmiddel. Maak een teke-
 ning, zet ze op de bank of hang ze op je kamer.
 Johan : (lacht)
 Ik : Teken zo dat jij alleen begrijpt waar het over
 gaat.
 Johan : Ja.

2. EEN PRAATJE VOOR HET RAPPORT

Zesmaal per jaar krijgen de leerlingen een rapport. Voor mij is dat iedere keer een gelegenheid om met de kinderen een individueel evaluatiegesprekje te houden rond de voorbije periode.

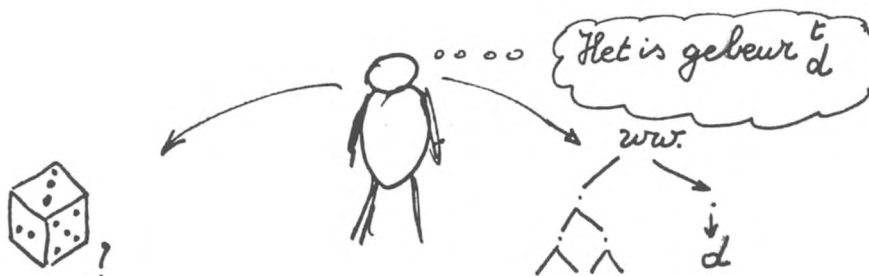
In de loop der jaren ontwikkelde ik een rekenkaartensysteem waarmee de leerlingen individueel aan het werk kunnen zijn. Ondertussen heb ik de gelegenheid om met hen individueel te praten.

Het is een hele opdracht, die ook erg vermoeiend is, omdat ik alle leerlingen aan het woord wil laten. Hun enthous-

siasme en mijn positieve ervaringen met deze evaluatievorm brengen mij ertoe zulke gesprekjes ook in de loop van het trimester te houden.

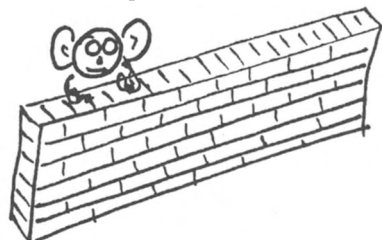
Aan de hand van twee voorbeelden wil ik tonen hoe ik bij de evaluatie van de leergedragingen en de houding in het algemeen te werk ga :

- Ik teken voor Tom :



Tom herkent zichzelf hierin : hij raadt liever naar de schrijfwijze dan dat hij moeite doet om via een oplos-schema te werken. Door hem feedback te geven op hetgeen hij zegt en op hetgeen ik opmerkte in de klas, komt hij erachter dat een goede werkhouding geen strafmiddel is dat ik hem opleg maar dat hij er zelf voordeel en ook werkplezier kan aan beleven.

- Voor Michiel maak ik volgende tekening :



Samen bespreken we zijn nieuwsgierigheid voor de wereld om zich heen. Hij herkent wat ik teken of zeg en door zijn vertellen krijgt hij meer inzicht in zijn eigen gedrag. Ikzelf leer Michiel ook een stuk beter kennen.

3. CLASSIFICEREN VAN LEERERVARINGEN

- Na een lessenreeks maken we doorgaans een evaluatie van het geheel dat aan bod kwam. Ik vraag dan de leerlingen hun ervaringen te vertellen i.v.m. de oefeningen die we deden, of ik vraag hen wat ze leerden. De antwoorden worden geordend rond drie aspecten :

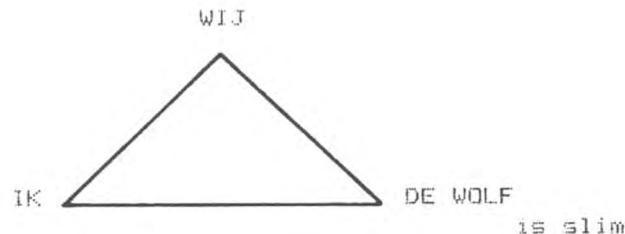
IK : al wat te maken heeft met de eigen persoon
WIJ : al wat te maken heeft met de klasgroep
HET : al wat te maken heeft met het behandelde onderwerp

Naar aanleiding van een lessenreeks rond werkwoorden werden volgende leerervaringen samengebracht :

- IK - de zinnen (het verhaal) leiden je aandacht af
 - ik moet aandacht blijven hebben
- WIJ - andere jongens zien werken geeft vertrouwen
- HET - twee werkwoorden in een zin is lastig
 - er zijn -den en -ten en klankwisselende werkwoorden
 - onderwerp en persoonsvorm hebben met elkaar te maken
 - een bevelzin is zonder onderwerp

In een zakelijke tekst i.v.m. DE WOLF was het de bedoeling om relaties te ontdekken in de tekst. Als evaluatie stelde ik de vraag : Wat leerde je ? De evaluatie, die in dit geval klassikaal verliep, leverde volgende elementen op (in het kader van dit artikel beperk ik de gegevens i.v.m. HET onderwerp drastisch) :

samenwerken is nuttig
elkaar verder helpen lukt
ik hoor dat op een vraag vele antwoorden mogelijk zijn.



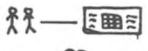




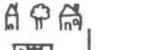





leren doet je angst beheersen
doordenken is belangrijk
veel werk (schema's maken) is nuttig
op tijd goed uitkijken
ik heb het nodig dat de meester aandringt
ik kan bezorgd zijn om de anderen

- Zulke evaluatie kan ook individueel gebeuren ter voorbereiding van het individueel gesprek dat ik met elke leerling heb alvorens het rapport in te vullen. Hierbij geef ik een voorbeeld. De kinderen kunnen daarbij ook mini-tekeningetjes maken i.p.v. altijd te schrijven. Ook hiervan een voorbeeld.

Ik weet nu dat

Ik heb ondervonden dat

IK	WIJ	HET	ONDERWERP
 begin  later <p>Ik heb ondervonden dat ik weinig belangstelling heb voor het thema wonen.</p> <p>Ik heb ondervonden dat er meer geweld is dan vrede in de wereld is</p> <p>Ik weet nu dat de haai een zeer lewend dier is</p> <p>Ik heb geleerd groepen te maken met vierhaken. (2.)</p>	  <p>in de bring</p>  <p>Ik heb ondervonden dat er veel manieren zijn om te vertellen over de haai.</p> <p>Ik heb ondervonden dat er steeds meer grieken voorkomen in de verhalen.</p> <p>Ik heb ondervonden dat buiten met % werken (samen) ook prettig kan zijn (2.)</p>	    <p>Ik weet nu dat er veel manieren zijn om iemand te kuisen</p> <p>Ik hoop dat de haai een minder strenge mensmeter wordt</p>  	<p>rekenkaarten</p> <p>wonen</p> <p>wapens/geweld</p> <p>dieren</p> <p>bijbel</p> <p>rekenen/taal</p>

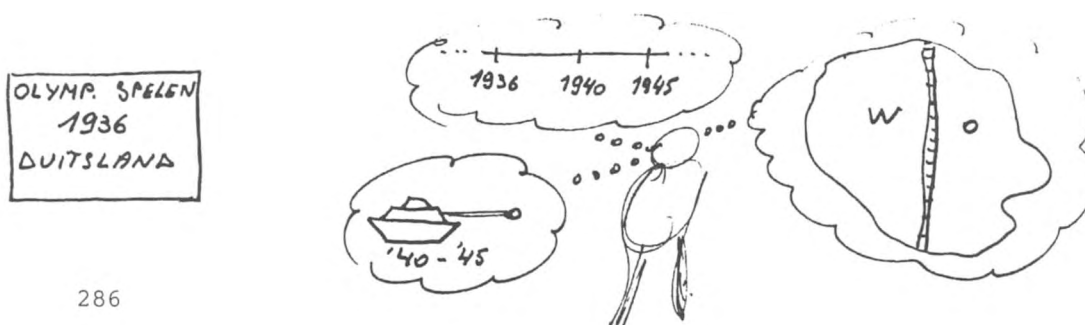


Elkaar beoordelen

-Gedurende de dag doen zich ontzettend veel gelegenheden voor om de leerlingen een oordeel te laten uitspreken. Wanneer een leerling een voorstel doet i.v.m. leerinhouden of oplossingswijzen is er kans te over om de andere leerlingen dit te laten beoordelen door eenvoudig de vraag te stellen : Wat vind je van ? (dat voorstel, die opmerking, die werkwijze,...)

-Bij het lezen en interpreteren van tabellen i.v.m. de Olympische Spelen door de geschiedenis vraagt Dries zich af welk deel van Duitsland in 1936 de Spelen organiseerde. Raf antwoordt dat de verdeling op het einde van de oorlog in 1945 gebeurde en dat de vraag van Dries daarom niet nodig is.

Mijn vraag aan Raf : Hoe ben je tewerk gegaan om dit antwoord te kunnen geven ? Hetgeen Raf vertelt teken ik als volgt op het bord :



Samen beoordelen we de werkwijze van Raf. Voor- en nadelen worden besproken, er wordt gezocht naar vergelijkbare voorbeelden die de leerlingen bij zichzelf herkennen. De leerlingen spreken zich uit over hetgeen ze moeilijk en gemakkelijk vinden voor zichzelf.

De rebus wordt ondertussen als volgt aangevuld :

Ik lees : - het was me ontgaan

- niet aandachtig genoeg gelezen

Ik weet : - ik weet het wel maar ik denk er niet aan

- ik wist dat niet

Ik leg verbanden : - ik had het nog niet gezien

- ik kom er zelf niet op

-Van een totaal andere aard zijn de gesprekken op de mat in verband met de beoordeling van elkaars gedrag.

Barry kon maar niet begrijpen waarom de jongens zich zo tegen hem gekant hadden nadat hij Dominique had gestampt. In de loop van het gesprek vraagt hij wat de andere jongens van hem vinden.

Dit was de aanleiding voor veel leerlingen om van de medeleerlingen te horen wat ze van elkaar vonden.

In de daaropvolgende dagen kon iedereen die wilde beoordeeld worden door de medeleerlingen.

Voor mij en de leerlingen een boeiende ervaring.

-Ik wil hier nog verslag uitbrengen van een andere evaluatievorm die we gebruikten om elkaar te beoordelen.

Naar aanleiding van een Maria-viering in de school ontstond zich in de klas een gesprek rond Yin en Yang. Toen de begrippen duidelijk waren voor de leerlingen stelden ze voor of ik van ieder in de klas eens wilde zeggen of ik ze meer Yin dan wel Yang ervoer. Hierop ging ik in.

Nadien stelden ze voor om ditzelfde voor elkaar te kunnen doen. Het gesprek organiseerde ik als volgt : iedere leerling mocht vragen wie hem meer Yin ervoer en wie meer Yang-elementen ontdekte in hem. Bij elke component mocht de vraagsteller enkele leerlingen aanduiden om hun ervaring met de vragensteller toe te lichten.

Na deze ronde vroegen de leerlingen om mij zelf te mogen beoordelen. Ik ging hierop in. Elke leerling kreeg de kans om zich over mij uit te spreken en zijn antwoorden toe te lichten. Als het voor mij onduidelijk was, stelde ik vragen aan de leerling waardoor ik meer zicht kreeg op mezelf.

We voelden ons erg dicht bij elkaar die middag. Ikzelf voelde me helemaal niet bedreigd door de leerlingen. Ook niet als ze me meer Yang ervoeren.

Door deze evaluatie werd het me duidelijk dat wanneer Karel mij veel yang geeft het voor mij moeilijk is om veel yin te geven. Nochtans is dit nodig : Yang vraagt Yin en niet meer Yang. Ik heb Karel gevraagd of hij me daarbij wilde helpen. Hij was bereid.

Procesbeoordeling : rebusfiguren

Klasgesprekken gaan regelmatig over de manier van problemen oplossen en de gevoelens die daarbij een rol spelen. De leerlingen brengen in het leergesprek heel wat elementen aan vanuit hun eigen ervaringen en handelwijze.

Al deze elementen probeer ik op het bord een plaats te geven.

Later verenig ik deze elementen in een rebusfiguur en vraag de leerlingen of ze het gesprek daarin herkennen. Ze geven betekenis aan de beelden en leggen verbanden met de bijhorende woorden. Ze vullen ook aan waardoor de rebus rijker wordt.

De rebussen worden door mij niet uitsluitend als synthese gebruikt. Ze hebben voor mij ook een evaluatieve waarde. Door het uitbreiden en "vertalen" merk ik wat bij de leerlingen onduidelijk is of wat ze van het gesprek overhielden, of wat hen nauw aan het hart ligt. Ik kom daardoor ook te weten of de leerlingen meer inzicht verworven hebben in de behandelde situatie en of ze een overzicht hebben op de factoren die daarbij een rol spelen : effect van eigen gedrag, gedachtengang van anderen volgen, wat vinden anderen belangrijk, delen allen dezelfde mening, enz.

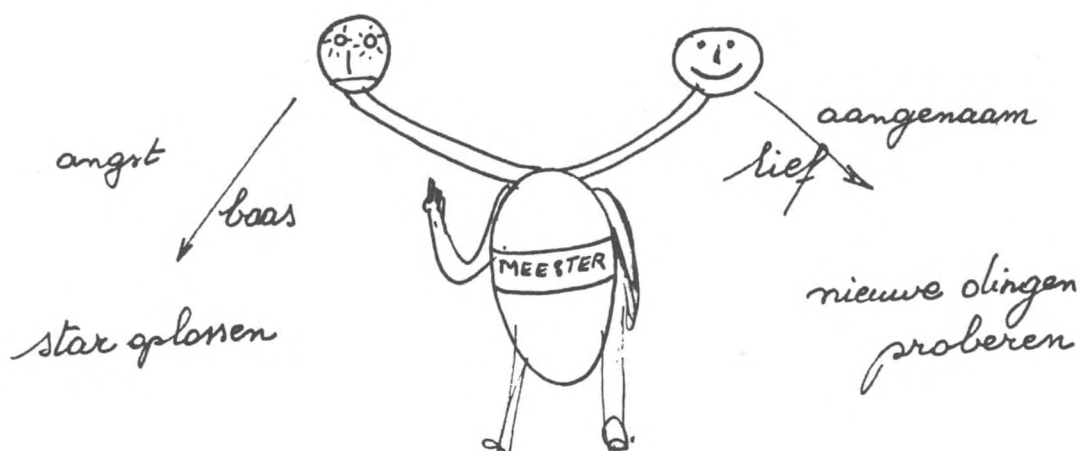
Een voorbeeld :

In een leergesprek over het oplossen van oefeningen i.v.m. woordleer spraken de leerlingen erover hoe ze een oefening aanpakten. Ik vroeg hen hoe het kwam dat ze bepaalde oefeningen foutief oplosten. Ik richtte het gesprek daardoor op henzelf en vroeg de leerlingen na te gaan wat hen gestoord had bij het oplossen van de oefeningen. De tekening op het bord maakte later de losse elementen tot een geheel.



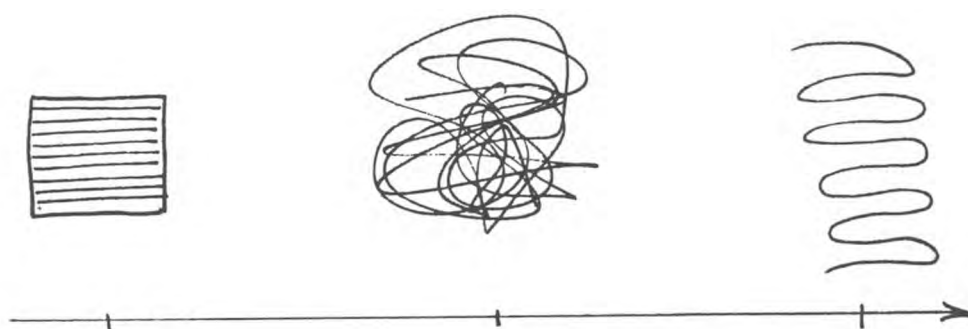
Nog een voorbeeld :

In een ander leergesprek zorg ik dat de balans ook eens overslaat op het samen in klasgroep leren (WIJ). Dan vertellen de leerlingen bijvoorbeeld hoe mijn gedrag en dat van andere leerkrachten bepalend is voor hun manier van werken. Hoe de interactie tussen de meester en de leerling bepalend is voor hun handelen.



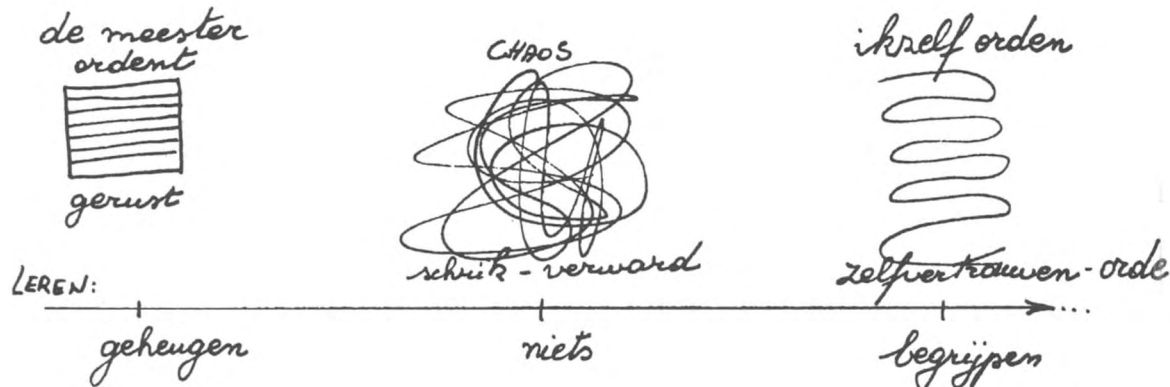
Bij zulke gesprekken is mijn taak luisteren, inleven, laten verduidelijken, vragen stellen, voorbeelden of argumenten laten noemen, samenvatten,... Dikwijls vertel ik ook terug wat ik hoorde en vraag daarover feedback : Is het zo dat ... ? Is het juist als ik zeg ... ? Wil je bedoelen dat ... ?

En nog een laatste voorbeeld :



Deze rebus zette ik op het bord na een gesprek over toetsen leren en de gevoelens die daarbij een rol spelen. Ik vroeg hen naar de betekenis van deze beelden.

Na het gesprek was de rebus ontcijferd en zag hij er zo uit :



Tot besluit

Feedback als middel tot evaluatie is niet als een techniek op zichzelf toe te passen in elke klas. Het past in een groter geheel. Van heel groot belang is de relatie met de leerlingen. Ook de toon waarop men met de leerlingen spreekt, is bepalend voor het lukken of niet.

Als de leerlingen de indruk krijgen dat de leerkracht hen controleert en hun gedrag steeds interpreteert dan kan je alleen nog rekenen op schijnantwoorden en schijngedrag. De leerlingen zoeken dan al snel hun leerkracht te behagen door te vertellen wat hij graag hoort, en wat beantwoordt aan zijn normen. Een autoritair, normerend gedrag van de leerkracht blokkeert de leerling. Een open houding voor de leerling doet het kind in hem bloeien.

De belangrijkste taak van de leerkracht is de leerstof overdragen aan de leerlingen. Toch heb ik hier regelmatig voorbeelden aangehaald die niet rechtstreeks te maken hebben met de leerstof. Naar mijn mening is geen onderwijs mogelijk, en dus ook geen evaluatie, zonder aandacht te hebben voor de hele persoon van het kind : zowel op cognitief, als op affectief gebied, als op sociaal vlak. Als je als leerkracht geen aandacht hebt voor de problemen en de gevoelens van een kind, dan kan je het onderwijs aan die leerling beter vergeten. Daarom heb ik ook zoveel voorbeelden gegeven die buiten de strikt cognitieve sfeer liggen.

Evaluatie is voor mij : informatie verstrekken aan elkaar waardoor je je van zaken i.v.m. wat je doet en de manier waarop je die doet, bewust wordt, en waardoor je jezelf kan veranderen.

Luc Zajac, Munchenlaan 32, 2400 MOL